

myös pikkutervakosta on kehittynyt erityinen suuria raskasmetallipitoisuuksia sietävä rotu, serpentiinipikkutervakko (var. *serpentinicola*). Se on kalliopikkutervakkoa (var. *alpina*) pienikokoisempi, harsukukkaisempi ja sen aluslehdet ovat lähes neulasmaisia. Serpentiinipikkutervakon kasvamista

paikalla on jopa pidetty viitteenä mahdolliseen malmiesiintymään. Rotu kasvaa Pohjois-Karjalan, Kainuun, Kuusamon ja Lapin ultraemäksisillä kallioilla ja soraikoilla. Uhanalaisuusluokituksessa se on arvioitu silmälläpidettäväksi; lisäksi se on Suomen kansainvälinen vastuulaji.

Mäkitervakko (*Viscaria vulgaris*).

LUONNONKUKKIEN PÄIVÄ

www.sll.fi/luonnonkukat • facebook.com/luonnonkukkienpaiva • Twitter: #luonnonkukat

Suomen Luonnonsuojeluliitto

SYKE

METSÄHALLITUS
FORSTSTYRELSEN

VANAMO

LUOMUS
LUONNONTIETEELLINEN KESKUSMUSEO

LUONNONKUKKIEN PÄIVÄN JÄRJESTÄJÄT: SUOMEN LUONNONSUOJELULIITTO RY; SUOMEN BIOLOGIAN SEURA VANAMO RY; SOCIETAS PRO FAUNA ET FLORA FENNICA; METSÄHALLITUS, LUONTOPALVELUT; LUONNONTIETEELLISEN KESKUSMUSEON KASVITIEEEN YKSIKKÖ; SUOMEN YMPÄRISTÖKESKUS; BIOLOGIAN JA MAANTIEEEN OPETTAJIEN LIITTO BMOL RY.

Mäkitervakko (*Viscaria vulgaris*)

LUONNONKUKKIEN PÄIVÄN TEEMALAJI 2022

Mäkitervakko on kasvi, jota pitää päästä koskettelemaan, vaikka se on yleensä helposti tunnettavissa jo etäältä. Mäkitervakolla muutoin vihreän varren nivelvälien yläosat ovat tumman punaruskeita ja tahmeita, eikä meillä ole monia tahmeita kasvilajeja.

Tervamainen tahmeus muodostaa hyvän esteen kiipeämällä kukintoihin yrittäville mesi- ja siitepölyrosvoille, ja yrittäjiä on, mikä näkyy tahmaan tarttuneista pikku hyönteisistä. Tahmeus on antanut aiheen myös yleisille toisintonimille tervakukka, tervaheinä ja tervaruoho ja siihen viittaa myös suvun tieteellinen nimi *Viscaria*.

Mäkitervakko on monivuotinen kasvi, joka kasvaa ja kukkii kevätkosteuden turvin. Pitkän pääjuurensa ansiosta se kestää hyvin myös kesän kuivuutta. Pystyn, lyhyen maavarren runsas haarominen tekee kasvista mätäsmäisen. Yleensä kukkivia varsiakin kehittyä paljon, ja isot mättäät ovat kukinta-aikaan sangen näyttäviä.

Muiden kohokkikasvien tapaan mäkitervakon lehdet ovat vastakkaisia. Ne ovat suikeita ja tyven laidoilta tiheään valkokarvaisia. Lyhyiden, kukattomien versojen lehdet ovat ruusukemaisen tiheässä, ja kesällä syntyvät uudet lehtiruusukkeet talvehtivat vihreinä. Enimmillään puolimetristen kukkivien versojen nivelvälit ovat pitkiä ja varsilehdet harvassa, ruusukelehtiä lyhyempiä.

Mäkitervakon katkonainen, terttumainen kukinto voi venyä kymmensenttiseksi. Verhiö on 1–1,5 cm pitkä ja kapean kellomainen. Teriö on tummanpunainen, enimmillään lähes 2 cm leveä. Heteet kehittyvät ennen emejä. Kukan punaväri ja pitkähäkö, kapea rakenne sopivat

hyvin perhospölyttäjälle, mutta kukissa käy kyllä muitakin hyönteisiä, etenkin kimalaisia. Pystyt siemenkodat kypsyvät heinäkuulla.

Kallioketojen koristaja

Mäkitervakon alkuperäisiä kasvupaikkoja ovat kallioiden ohutmultaiset ketolaikut sekä kuivat, avoimet mäenrinteet, mutta ihmisen toimesta se on saanut runsaasti uusia kasvupaikkoja esimerkiksi laidunkedoilla, tienvarsilla, ratapenkereillä, kallioleikkauksissa ja hiekkatormissa. Monet tällaisista paikoista ovat kuitenkin maankäytön tehostuessa hävinneet tai umpeutuneet ja mäkitervakko on vähentynyt. Mäkitervakkoa on käytetty jonkin verran myös koristekasvina ja sitä on viime aikoina ollut kuivien niittyjen kasvien siemenseoksissa.

Suomessa mäkitervakko on eteläinen kasvi, yleinen Pori–Tampere–Mikkeli–Savonlinna-linjan pohjoispuolelle asti, mistä se nopeasti harvinaistuu Etelä-Pohjanmaalle, Keski-Suomeen ja Pohjois-Karjalaan päin. Perämeren perukan tienoon esiintymäryppäessä se lienee muinaistulokas, muualla pohjoisessa uudempi satunnaistulokas. Lajin kokonaisalue ulottuu Brittein saarilta ja Keski-Euroopasta läntiseen Siperiaan ja Kaukasukselle; tulokkaana sitä on Pohjois-Amerikan itäosissa.

Mäkitervakko kuuluu pieneen tervakoiden sukuun, jossa lajeja on vain

kolme; meikäläisten mäkitervakon ja pikkutervakon lisäksi Balkanille kotoperäinen *Viscaria asterias*. Suvun asema on tosin vaihdellut, mm. Retkeilykasviossa se on yhdistetty käenkukkien sukuun *Lychnis* ja eräissä muissa kasvioissa suureen kohokkien sukuun *Silene*.

Pikkutervakko

Pikkutervakon (*Viscaria alpina*) alue on lähes peilikuva mäkitervakon alueesta. Suomessa pikkutervakkoa kasvaa erityisesti Metsä- ja Tunturi-Lapissa, siellä täällä itäisessä ja eteläisessä Suomessa ja enemmän Suomenlahden rannikon tuntumassa. Kokonaisalue ulottuu Pohjoislasta, Britteinsaarilta ja Länsi-Välimereltä

Pohjois-Amerikan pohjoisimpiin osiin Kanadaan ja Grönlantiin.

Pikkutervakko on nimensä mukaan mäkitervakkoa pienempi niin kooltaan kuin kukiltaan. Se ei ole tahmavartinen, kukinnot ovat lyhyitä ja tiheitä ja kukkien terälehdet vaaleanpunaisia ja kärjestä kaksiliuskaisia, kun ne mäkitervakolla ovat enintään hampaisia. Lajit voivat myös risteytyä.

Pikkutervakko on ulkoasultaan ja kasvupaikoiltaan aika muunteleva. Eteläiset populaatiot kasvavat jäkäläisillä kallioilla, pohjoisessa pikkutervakko viihtyy jokivarsien sora- ja hiekkakentillä ja tunturikankaiden sora- ja vuotomailta. Monien muiden kohokkikasvien tavoin